

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.5, oktober 2014

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Henrik Yde

Tilsyn ved dr.phil. Johnny Kondrup

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Er Nordens Forening ønskelig? Et Ord til det svenske Folk

ved Holger Berg

Indhold

- 1 Karakteristik
- 2 Det svenske tronfølgervalg
- 3 Øvrige danske pamfletter
- 4 De formodentlige mellemænd
- 5 Kilder og inspiration
 - 5.1 Schillers Bruden fra Messina
 - 5.2 Det Skandinaviske Litteraturselskab
 - 5.3 Grundtvigs udkast til en Lærebog i Verdenshistorien
- 6 Modtagelsen i Sverige
 - 6.1 Anmeldelsen i Örebro Tidning
- 7 Udblik
- 8 Anvendt litteratur
 - 8.1 Trykt
 - 8.2 Utrykt

1 Karakteristik

Denne pamflet er Grundtvigs første indlæg i et storpolitisk anliggende: valget af en svensk tronfølger. Som undertitlen angiver, henvendte Grundtvig sig til “det svenske Folk” med det retoriske spørgsmål: “Er Nordens Forening ønskelig?” Grundtvig talte for en forening, idet han anbefalede de svenske stænder at vælge den dansk-norske konge som tronfølger. Denne indledning skitserer først pamflettens politiske baggrund, gennemgår derpå dens forlæg og beskriver til slut, hvordan den blev

modtaget i Sverige.

2 Det svenske tronfølgervalg

Modsat Danmark-Norge var Sverige et valgkongedømme, så et valg af tronfølger fra en ny fyrsteslægt var ikke uhørt. I juli 1810 befandt de svenske stænder sig dog i den usædvanlige situation at skulle vælge en tronfølger påny, blot ét år efter sidste valg. Den forrige tronfølger, Christian August, var blevet kåret i maj 1809, men døde den 28. maj 1810 (se [indledningen til Grundtvigs *Sørgeskvad* 1810](#)). En ny valggrigsdag var indkaldt til 23. juli 1810 og feltet indsnævredes i begyndelsen af juli til tre kandidater: den dansk-norske konge Frederik 6., den afdødes broder, hertug Frederik Christian af Augustenborg, og et endnu unavngiven fransk alternativ fra inderkredsen om kejser Napoleon. Sagens udfald var imod sædvane åben, og dermed var vejen banet for magtkampe, lobbyister og pamfletter.

Aage Friis har gjort rede for den danske valgkampagne (Friis 1898). Rigets nye udenrigsminister Niels Rosenkrantz var den 3. juli vendt hjem fra et længere ophold i Paris hos Napoleon, som alle anså for at være den egentlige kongemager. Opmuntret heraf lancerede Rosenkrantz fra 12. juli en kampagne for at få Frederik 6. kåret til svensk tronfølger. Målet var inden for blot 11 dage at få forfattet og trykt pamfletter samt at fordele dem til svenske opinionsdannere.

3 Øvrige danske pamfletter

Grundtvigs pamflet blev som den eneste udgivet i forfatterens eget navn. De øvrige udkom anonymt eller pseudonymt med uofficiel, kongelig dispensation fra forbuddene i Trykkefrihedsforordningen, der ellers håndhævedes strengt ved det udenrigspolitiske stof (Jørgensen 1944, s. 50-52, 77-80). Forfatterne blev dels rekrutteret i embedsstanden, dels blandt de førende politikere, nemlig finansminister Ernst Schimmelmann (Schimmelmann 1810) og Gehejmestatsminister Frederik Moltke (Moltke 1810). En af bidragsyderne, Jens Kragh Høst, identificerede senere de øvrige forfattere (Høst 1835, s. 84-86). Høst hørte som Grundtvig til den sidste kreds af forfattere med en litterær baggrund.

Er Nordens Forening ønskelig? delte sine pointer med de øvrige pamfletter: sprog, religion og geografi talte for en forening; Frederik 6. var den mest oplagte tronfølger; forskellene mellem rigernes forfatninger var ingen hindring, mv. (Friis 1898, s. 311-320). Den mest markante forskel var, at Grundtvig ikke argumenterede ud fra "Kundskab om Staternes Forholde" (s. 4), men påkaldte "Historiens usynlige Aand" (s. 8) samt troen og sproget, "de tvende gyldne Kæder, som binde Menneskesjælen til Alt hvad der maa være den helligt og dyrebart" (s. 4). Grundtvig tog direkte afstand fra den kalkule, som præger de øvrige pamfletter. Deres tænkte gevinster er tvivlsomme og kunne kun retfærdiggøre den "elendige, brøstfældige" forening baseret på ussel "Egennytte og Vindesyge", dvs. profitlyst (s. 9). De øvrige pamfletter udarbejdedes samtidig med Grundtvigs, og han har givetvis kendt deres argumentation og måske også indholdet af enkelte.

4 De formodentlige mellemænd

Hvordan blev litterater som Høst og Grundtvig rekrutteret til valgkampagnen? De mest sandsynlige mellemænd er Frederik Moltke og hans bekendte, notaren G.H. Olsen. De var, ligesom Høst, begge medlemmer af Det Skandinaviske Litteraturselskab, tidens eneste organ for nordisk forbrødring (Clausen 1900, s. 12-19). Grundtvig var gennem en svigerinde beslægtet med Olsen og færdedes i hans hjem, som var et samlingspunkt for hovedstadens litterære kredse (Rønning 1908, bind 2:1, s. 104). Olsen nævner tilmed møder med Grundtvig i sin dagbog (NkS 2452 II, 4°, fx 9. juni 1810).

Læs mere

Desværre slutter Olsens dagbog den 29. juni, kort før valgkampagnens begyndelse. Dagbogen underbygger dog formodningen om et tæt parløb mellem Olsen og Moltke (Friis 1898, s. 312 f. og 318). Hertil kan føjes Litteraturselskabets forlægger, Andreas Seidelin, samt embedsmanden Anders Christian Gierlew fra Olsens omgangskreds (se fx Olsens dagbog fra 21. juni). Seidelin udgav foruden Grundtvigs pamflet også en af Gierlew, som havde den parallelle titel: *Nordens Gjenforening. Et Ønske til det Svenske Folk, i Anledning af den forestaaende Rigsdag den 23de Julii 1810* (1810). De øvrige pamfletter udkom på Gerhard Bonniers forlag.

5 Kilder og inspiration

Pamfletten er skrevet under tidspres. Det forklarer delvist Grundtvigs genbrug fra sine tidligere indlæg. Punktkommentarerne i GV nævner de eksplicitte citater fra *Saga om Nor og hans Æt* 1809, *Julefesten* 1809 og det nylige *Sørgekvad* fra juni 1810. De følgende afsnit fremhæver de øvrige, ofte umarkerede kilder.

5.1 Schillers *Bruden fra Messina*

Som motto valgte Grundtvig et citat fra Schillers tragedie *Die Braut von Messina* (1803), som han havde beskæftiget sig indgående med. [Indledningen til artiklen "Om Schiller og Bruden fra Messina" \(1807\)](#) gennemgår tragediens handling og dens betydning for Grundtvig. Tragediens undertitel, "Die feindlichen Brüder" ("de fjendtlige brødre"), knytter an til striden mellem to normanniske fyrster på middelalderens Sicilien. Grundtvigs motto citerer deres moder, Isabella, og hendes appel harmonerer med appellen i *Er Nordens Forening ønskelig?* I tragedien forsøger Isabella at stifte fred mellem sine sønner ved at afsløre, at de har en søster. Grundtvigs parallel er brødrene Gautur, Noreg og søsteren Dana. Denne søskendeflok behandles særskilt i bl.a. [indledningen til "Julefesten" 1809](#).

5.2 Det Skandinaviske Litteraturselskab

I årtiet før og efter 1800 var den skandinavistiske bevægelse endnu i sin vorden.

Debatten førtes i Det Skandinaviske Litteraturselskab og gik i såvel en dynastisk som en kulturel retning (Clausen 1900, kap. 1). Grundtvig gentager Litteraturselskabets håb om igen at have ét nordisk fællessprog, der kunne bane vejen for “en høiere Kamp paa Videnskabs udstrakte Mark” (s. 14).

5.3 Grundtvigs udkast til en *Lærebog i Verdenshistorien*

Centrale afsnit lader Nordens historie passere revy (s. 6-11). Her fortsatte Grundtvig ad den vej, han havde banet i en række forelæsninger, hvis noter delvis lå til grund for et udkast til en *Lærebog i Verdenshistorien for de tvende øverste Klasser i Schouboes Institut* ([Grundtvig-arkivet, fasc. 211.1-11](#); Michelsen 1956, kap. 2). Udkastet slutter i 1200-tallet, hvor pamflettens syn begynder. I sine studier af udviklingen i Grundtvigs historiesyn har William Michelsen fremhævet de romantiske elementer i pamflettens tilbageblik og deres kristne træk (Michelsen 1956, s. 102-105). Henvisningen til Ungarns forfatningskamp under den centralistiske habsburgske kejser Josef 2. (s. 9) bygger på forelæsningsnoter fra 1808/1809 ([Grundtvig-arkivet fasc. 212.b.1](#)).

6 Modtagelsen i Sverige

Når det gjaldt om at tale Frederik 6.s sag for svenskerne, var opfindsomheden stor. I begyndelsen af 1809, da Danmark-Norge endnu havde været i krig mod Sverige, var der gjort et tidlig forsøg med flyveskrifter. Ubemandede luftballoner bar da de danske proklamationer over Øresund (Barton 1970, s. 313).

I denne omgang krydsede pamfletterne Øresund med båd; G.H. Olsen og Jens Kragh Høst rejste fra København formodentlig omkring den 14. juli 1810. Undervejs nordpå uddelte de to forskellige pamfletter og talte kongens sag. De nåede Stockholm den 24. juli. På valgrigsdagen trak voteringen ud, så de medbragte pamfletter havde en chance for at påvirke udfaldet. Høst angiver, at han og Olsen “havde alle de udkomne Skrifter med” (Høst 1835, s. 87). Dette er dog uvist. Grundtvigs pamflet kunne først fra 17. juli købes i København, og Grundtvig bekendte åbent til “Sverrigs Mænd! ei veed jeg om disse Blade nogensinde komme for eders Øine” (s. 9). Andre danske pamfletter kom i handelen den følgende uge; fx solgtes Gierlews pamflet fra 21. juli (*Adresseavisen* 1810).

De danskvenlige pamfletter blev fra slutningen af juli omtalt i svenske brevvekslinger. Den første trykte omtale stod at læse i hæfterne for 1.-4. august af *Journal för Litteraturen och Theatern* . Tidsskriftets titel er misvisende, for avisen debatterede politiske emner, og den var blandt Sveriges mest læste. Udgiveren P.A. Wallmark gjorde flittig brug af den nyvundne pressefrihed fra marts 1810, og han var ikke bange for at gå folkestemningen imod (Wallmark 1914, s. 52-58).

Wallmarks artikel om tronfølgervalget var blandt de få, som støttede den danske sag. De politiske argumenter dominerede artiklen. Dens enlige historiske tilbageblik omhandlede Kalmarunionen, og stik imod Grundtvig (s. 6 f.) rehabiliteres unionen her (Wallmark 1810a, s. 9-13) .

Wallmark regnes af forskningen for artiklens forfatter. Få dage efter så han sig dog nødsaget til offentligt at fralægge sig forfatterskabet og distancere sig fra artiklen efter pres fra sin velynder, udenrigsminister Engeström (Friis 1898, s. 359). Andre svenske skribenter følte samme pres fra modstanderne af en dansk tronfølger.

6.1 Anmeldelsen i *Örebro Tidning*

Danske læsere kunne følge uddrag af den svenske debat i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*. Her blev Wallmarks artikel oversat (Wallmark 1810b), fulgt af artikler fra *Örebro Tidning*. Under rigsdagen fungerede denne lokalavis som meningsdannende organ. *Örebro Tidning* tog et fransk standpunkt og gav spaltepads til en længere artikelserie om Marskal Bernadotte (Lundblad 1810).

Læs mere

Det lykkedes dog Høst at få udgivet en anonym "Konversations-Wisa" (Høst 1810a); visen blev oversat og signeret i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* (Høst 1810b).

Grundtvigs pamflet blev sammen med Gierlews anmeldt i *Örebro Tidning* den 16. og 23. august ([se faksimiler](#)). Den 16. august havde stænderne endnu ikke truffet et enstemmig valg, og den danskfjendtlige anmelder ville forebygge, at danske pamfletter kunne forvirre "någon Svensk Ståndsrepresentants lugna, fria omdöme, wid detta, för det gamla Swithiods [dvs. Sveriges] öde så wigtiga wal" (S–z. 1810, 23. august). Den anonyme anmelder kritiserede Gierlew og de fleste andre pamfletter for at tale Frederik 6.s sag i vendinger, der blev gentaget til bevidstløshed: "ända till ledsnad" (23. august). Grundtvig blev rost som undtagelsen, der var tilbageholdende og gav et "sannt uttryck af det Södra Skandinawiens tankar" (16. august, s. 2). Her var en "utländsk Författare" som "wisar den aktning för en främmande Nation – om än ett Broderfolk, att han ej nånsin synes säga: Den och den bör utkoras til Thronarfwing hoß Er – all annan utwäg duger icke!" (23. august).

Anmelderen fandt derfor Grundtvig værdig til en længere anmeldelse. Han sammenfattede Grundtvigs argumentation, fremhævede de historiske eksempler, og oversatte passager fra side 10 til 12. Uddragene viste, at "H:r G:s stil, är lätt och naiv, och hela den bildrika och något swärmiska wändningen deraf förråder, att Förf. tillika är Skald" (16. august, s. 3). Denne tvetydige karakteristik blev til slut fremhævet som en fordel på bekostning af Gierlews pseudonyme pjece: "Då H:r Grundtvigs snille, med lätthet uppswingar sig till en hög ståndpunkt, och der ur en ny obegränsad synkrets uppfattar de wigtigaste grunddragen för sin tafla; så kryper H:r Nielsen endast, och det på banade vägar" (23. august).

Artiklerne i *Örebro Tidning* afspejlede og prægede på én gang holdningerne på rigsdagen. Den 21. august valgte stænderne Bernadotte til svensk tronfølger. Grundtvig kunne senere under rubrikken "Inden- og udenlandske Efterretninger" i

Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn læse om anmeldelsen af sin pamflet (11. september, sp. 1546).

7 Udblik

Den kølige svenske modtagelse af Frederik 6. skuffede de københavnske skandinavister. Årtier senere så Grundtvig endnu med skepsis på planer om en dynastisk forening af Norden (Albeck 1942, s. 31-34; sml. Grundtvig 1877, s. 322 f.). Pamfletten havde størst virkning på sin egen forfatter. Arbejdet med den styrkede Grundtvigs interesse for historieskrivning, og denne nyvakte interesse tillagde han ved nytåret 1810-1811 en betydning for sin åndelige udvikling (Grundtvig 1956, s. 66).

8 Anvendt litteratur

8.1 Trykt

- *Adresseavisen*, se *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger*.
- Albeck, Gustav (1942) *Grundtvig og Norden*. København.
- Barton, H. Arnold (1970) "The Swedish Succession Crises of 1809 and 1810, and the Question of Scandinavian Union" i *Scandinavian Studies*, nr. 42, hæfte 3, s. 309-332. Madison, WI.
- Clausen, Julius (1900) *Skandinavismen historisk fremstillet*. København.
- Friis, Aage (1898) "Frederik den Sjette og det andet svenske Tronfølgervalg 1810" i *Historisk Tidsskrift*, 7. række, bind 1, s. 241-327 og s. 353-413. København.
- Gierlew, A.C. (under pseudonymet A. Nielsen) (1810) *Nordens Gjenforening. Et Ønske til det Svenske Folk, i Anledning af den forestaaende Rigsdag den 23de Julii 1810*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1809) "Julefesten" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 24, 30. december, sp. 383-384. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1809) "Saga om Nor og hans Æt. Med et Kvad til mit Fædreland den 28 Jan. 1809" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 32, 28. januar, sp. 497-510. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1810) *Sørgekvad ved Prinds Kristians Død*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1877) *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838* udg. af Svend Grundtvig. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1956) "To optegnelser af Grundtvig fra kriseåret 1810."

udg. af William Michelsen i *Grundtvig-Studier* , s. 53-75. København.

- Høst, Jens Kragh (under pseudonymet H.O.S-s.) (1810a) "Konversations-Wisa, under Riksdagen i Örebro, 1810" i *Örebro Tidning* , nr. 38, 9. august. Örebro. Anvendt i den digitaliserede udgave fra Örebro stadsarkivs dokumentarkiv .
- Høst, Jens Kragh (1810b) "Selskabssang under Rigsdagen i Örebro 1810" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* , nr. 92, 25. august, sp. 1469 f. København.
- Høst, Jens Kragh (1835) *Erindringer om mig og mine Samtidige* . København.
- Jørgensen, Harald (1944) *Trykkefrihedsspørgsmaalet i Danmark 1799-1848. Et Bidrag til en Karakteristik af den danske Enevælde i Frederik VI's og Christian VIII's Tid* . København.
- *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1810) 21. juli. København.
- [Lundblad, Johan Fredrik af] (1810) "Strödda antekningar hörande till Prinsens af Ponte Corvo (Marskalen Bernadotte) Historia" i *Örebro Tidning* , nr. 35-40, 2.-14. august. Örebro. Anvendt i den digitaliserede udgave fra Örebro stadsarkivs dokumentarkiv .
- Michelsen, William (1956) *Den sælsomme forvandling i N.F.S. Grundtvigs liv. Studier over tilblivelsen af Grundtvigs historiesyn* . København.
- [Moltke, Frederik] (u.å: 1810) *Aux Suedois. Par un habitant d'Altona* . U.st.: København.
- Rønning, Frederik (1907-1913) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede* 1-3. København.
- Schiller, Friedrich (1803) *Die Braut von Messina oder die feindlichen Brüder, ein Trauerspiel mit Chören* . Tübingen.
- [Schimmelmänn, Ernst] (u.å.: 1810) *Ueber die Vereinigung der drei nordischen Reiche. Aus den nachgelassenen Papieren eines durchreisenden Schweden* . U.st.: København.
- S-z. (1810) "Recension [af Grundtvigs og Gierlews skrifter om Nordens forening]" i *Örebro Tidning* , nr. 42, 16. august, s. 2-4 og nr. 45, 23. august, s. 2. Örebro. Anvendt i den digitaliserede udgave fra Örebro stadsarkivs dokumentarkiv .
- Wallmark, Clara (1914) *Pehr Adam Wallmark. En tidsbild från adertonhundra-talets första hälft* . Stockholm.
- [Wallmark, P.A.] (1810a) *Hwad Utsigter till Sweriges framtida wälfärd lofwar deß nu lediga Thronföljd?* . Stockholm .

- [Wallmark, P.A.] (1810b) “Hvilke Udsigter til Sverrigs Vel i Fremtiden lover dets nu ledige Thronfølge?” i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* nr. 88, 11. august, sp. 1400-1403 og nr. 89, 14. august, sp. 1407-1418. København.
- *Örebro Tidning* (1810), juli-august. Örebro.

8.2 Utrykt

- Grundtvig, N.F.S. “Brudstykke af en verdenshistorisk fremstilling, rimeligvis for eleverne på Schouboes Institut, Det tysk-romerske riges historie under Josef II og Leopold II”, ms. i Det Kongelige Bibliotek, Grundtvig-arkivet fasc. 212.b.1.
- Olsen, G.H. “Dagbøger 1794-1810”, ms. i Det Kongelige Bibliotek, NkS 2452 I-II, 4°.